

ต้นธรรม

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๖

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังเทศน์ ทำใจให้สงบ ถ้าทำใจให้สงบได้มันจะเป็นประโยชน์กับผู้ฟัง เพราะการฟังเทศน์ฟังธรรมนี้ทำเพื่อให้ใจสงบ ใจของเรามันฟุ้งซ่าน มันไม่สงบมันก็ไม่เห็นหลักธรรมใน

“ต้นธรรม” ต้นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กว่าจะได้ต้นธรรมมาต้องสร้างสมบุญญานุการมา ปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วต้องสร้างสมบารมีมา มันเป็นเรื่องที่ละเอียด สิ่งที่เราเข้าถึงไม่ได้ สิ่งต่างๆ เข้าถึงได้ยากมาก แต่เพราะมีบุญญานุการ เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคิดว่าการศึกษาล่าเรียน การศึกษากับผู้รู้ต่างๆ จะมีความรู้ในเรื่องของศาสนา แต่มันเป็นไปไม่ได้เลย เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ว่าเป็นสยัมภู สัมมาสัมพุทธะต้องเป็นผู้รู้ด้วยตนเอง เพราะการสะสมการสร้างบุญญานุการมา ไม่มีใครสร้างบุญญานุการมาเท่ากับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละองค์ๆ ผู้ที่ตรัสรู้ธรรมขึ้นมาจะต้องสร้างบุญญานุการมา มหาศาลมากถึงได้ตรัสรู้ณะ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขยแล้วแต่จะปรารถนามาแล้วสร้างบุญญานุการขนาดไหนมา นี่ต้องสร้างมาขนาดนั้นถึงจะเป็นสัมมาสัมพุทธะใน

นั่นนะต้นธรรม ถ้าต้นธรรมเป็นธรรมขึ้นมา มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาจะมีต้นธรรม ถ้าฟังธรรมแล้วสงบขึ้นมา เราถึงจะเป็นลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น

ลูกไม้หล่นแล้วไกลต้นกลิ้งออกไปไกลมาก กลิ้งจากต้นไปไกลต้นมาก ต้นธรรมๆ ศึกษาธรรม ศึกษาในตำรา มา ศึกษาว่าเป็นธรรมขึ้นมา แล้วก็ตีความตามเข้าใจของตัวเอง ยังตีความขนาดไหนยังหล่นออกไปแล้วไกลต้นไป นี่เราเป็นชาวพุทธนะ เป็นชาวพุทธนับถือพุทธศาสนา ถึงเป็นผู้ที่ว่าย่อมโพธิ์ร่มไทรของธงชัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงว่าเป็นลูกของชาวพุทธ

ไฉน ศาสนบุตรพุทธชินารัตน์คือผู้ที่ออกบวชออกประพฤติปฏิบัติ ทุกข์ยากมากในชีวิตเรา เกิดมาแล้วมีแต่ความทุกข์ความยาก ทั้งๆ ที่ว่าทรัพย์สมบัตินี้ไม่มีสมบัติใดจะสำคัญเท่ากับชีวิตของมนุษย์

มนุษย์เกิดมานี้มีความสำคัญมาก มีความสำคัญเพราะว่าการเกิดเป็นมนุษย์นี้แสนยาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเลย เหมือนเต่าอยู่ในทะเล โผล่ขึ้นมาจากน้ำ ถ้าเข้าถึงบ่วงนั้นถึงเกิดเป็นมนุษย์ แล้วเต่าที่โผล่ในทะเลที่ไม่เข้าบ่วงนั้นนะ นี่จิตมันมีมากมายมหาศาล จิตที่รอการเกิดปฏิสนธิมีอีกมากมายมหาศาล แต่เขาต้องตามเวรตามกรรมของเขา ปฏิสนธิไปตามแต่อำนาจวาสนาของเขา เราได้เกิดเป็นมนุษย์นี้มนุษย์สมบัติ สิ่งที่เป็นมหาสมบัติ สิ่งที่เป็นสมบัติมีค่ามาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ เป็นมนุษย์แล้วตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เห็นไหม ถึงได้มาค้นคว้าธรรม

เกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะยังต้องมีความทุกข์ความยากมา ดูสิ ดูอย่างราहुลเกิดขึ้นมานี้ไม่กล้าเข้าไปดูหน้านะ กลัวบ่วงไฉน บ่วงนี้จะผูกคออยู่ ออกไม่ได้ ถึงจะละล้าละลังขนาดไหน จะออกไปเพื่อประพฤติปฏิบัติแสวงหาโมกขธรรม เห็นไหม นี่เกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์เหมือนกัน แต่มนุษย์ที่มากเกิดในต้นของกิเลสยังอยู่ในหัวใจ จะมีความทุกข์ยากไปมาก เพราะกิเลสในหัวใจมันจะปกคลุมไป

ชีวิตของพวกเราก็เหมือนกันในปัจจุบันนี้ ต้นของกิเลสไม่ใช่ต้นธรรม แต่เป็นต้นไม้เหมือนกัน ต้นคือว่าจิตวิญญาณ จิตตัวนี้เป็นตัวสำคัญมาก ถ้าเข้าถึงชำระได้แล้วจะเป็นธรรม เป็นธรรมของแต่ละบุคคลๆ ไป เป็นธรรมในหัวใจ ถ้ามีความสุข มีความแปลกประหลาดมหัศจรรย์แล้วจะเข้าใจเรื่องของชีวิต เข้าใจเรื่องของโลก

เห็นวัฏฏะนี้ เห็นไหม โลกวัฏฏะนี้เป็นสมมุติทั้งหมด ปล่อยาวสมมุติไว้ตามความเป็นจริงเป็นธรรมล้วนๆ ธรรมนี้ไม่เข้ากับสิ่งใด ปรมัตถธรรม ธรรมที่ว่าไม่เกิดขึ้นตกในสถานะในของสมมุติในของบัญญัติอีกแล้ว จะไม่วนไป นี่ต้นของธรรมถ้าเกิดเข้ามา เราเข้าถึงต้นของธรรม

เวลาเรตกรออกมาแล้วเรากลึงออกไปนั้นเรื่องของโลกเขา นี่เรื่องของโลกเขาเวลาดกจากต้น ผลไม้ตกจากต้นแล้วกลึงหมุนออกไป ยิ่งถ้าเป็นทางลาดชันยิ่งไปไกล นี่การศึกษา การพยายามประพฤติปฏิบัติของเราชาวพุทธมันจะออกไปเป็นแบบนั้น หมุนออกไป ความคิดออกไป ศึกษาปริยัติขึ้นมาแล้วตีความกัน การประพฤติปฏิบัติก็ให้กิเลสมันเอาไปใช้หมดใจ กิเลสในหัวใจของ

สัตว์โลก สัตว์โลกเกิดมามีกิเลสในหัวใจ กิเลสในหัวใจพาเกิดโดยธรรมชาติอยู่แล้ว ฉะนั้น กิเลส มันยังมีโดยธรรมชาติของมัน

อำนาจของกิเลสเหนือนมนุษย์ทุกๆ คนที่เกิดขึ้นมา จะไม่มีสิ่งนี้เป็นไปไม่ได้เลย เพราะการ เกิดนี้มันเป็นสังขารอยู่แล้วว่ากิเลสพาเกิด สิ่งที่เกิดกิเลสพาเกิด กิเลสถึงมีอำนาจในหัวใจ เวลา ความคิดความเปลี่ยนแปลงออกไปมันถึงเชื่อตัวเองไม่ได้ เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เชื่อธรรม เชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน คนตาบอดต้องฟังคนตาดี คนตาดีจะพาเดิน ต้องฟังคนตาดี คนตาบอดแล้วจินตนาการของคนตาบอด แล้วก็เชื่อความเห็นของคนตาบอด คนตาบอดคิดได้ จินตนาการได้ แล้วเรื่องของจิตมันเป็นความลึกลึกลับมหัศจรรย์มาก

ความคาดความหมายของมัน ความสัมผัสของมัน เวลาประพุดติปฏิบัติ จิตสัมผัสสิ่งใดจะ ว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมๆ นั่นนะ สิ่งนั้นเป็นธรรม เราก็ไม่มีทางจะเข้าถึงโคนต้นของธรรมได้ ไม่เข้าถึง โคนต้นของธรรมเพราะมันไม่ทำความสงบของใจ จะเข้าถึงโคนต้นของธรรมได้ต้องทำความสงบของใจ แต่เริ่มจะทำความสงบของใจ เห็นไหม วิธีการมากมายมหาศาล แล้วมันเป็นสิ่งที่ลำบากมาก สิ่งที่เราเริ่มต้นทำให้สงบนี้มันเป็นความลำบาก เพราะว่าอะไร เพราะว่าเราหักพรวดด้วยเขา สิ่ง ที่หักพรวดด้วยเขานี้ต้องข่มกิเลสไว้ให้อยู่ในอำนาจของเรา ถ้ากิเลสมันอยู่ในอำนาจของเรา ความ ฟุ้งซ่าน ความคิดของกิเลส กิเลสพาคิดขนาดไหนมันจะฟุ้งซ่านออกไป แล้วจะฟุ้งซ่านออกไปแล้ว ไม่สมกับความปรารถนา

แต่เราศึกษาธรรมขึ้นมานี้ เรามีความเข้าใจในธรรม เราจะปล่อยวาง ความเข้าใจของธรรม มันจะทำให้เราสลัดสังขแล้วปล่อยวางความคิดความเห็น ปล่อยวางความคิดความเห็นต่างๆ ที่ว่า มันเข้าไปทำให้ใจนี้ฟุ้งซ่าน เข้าไปทำให้มีอำนาจเหนือใจ เห็นไหม กำลังของธรรมเกิดขึ้น กำลัง ของธรรมอันนี้มาจากไหน? อันนี้เกิดมาจากเราเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราพยายาม เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเราพยายามประพุดติปฏิบัติของเราขึ้นมา

ความเพียรใจ งานในการประพุดติปฏิบัติ งานที่จะพ้นไปจากกิเลสต้องอาศัยความเพียร ของเรา อาศัยสติสัมปชัญญะ อาศัยกำลังใจ ใจตัวนี้ที่มันเคลื่อนไหวออกไป มันเคลื่อนไหวไปทาง หนึ่งเป็นทางของกิเลส ถ้ามันเคลื่อนไหวอีกทางหนึ่งมันก็จะไปเป็นเคลื่อนไหวในทางของธรรม แต่ เคลื่อนไหวในทางของธรรมนี้ คนเราไม่เข้าใจสิ่งนี้ เราจะได้ประโยชน์สิ่งใด เราจะไม่เห็น ประโยชน์ใจ

ถ้าการทำงานมันได้ผลประโยชน์ขึ้นมามันจะเห็นผลประโยชน์ มันต้องการทำสิ่งนั้น แต่การนั่งทำสมาธิ ทำความสงบของใจ ไม่ให้ผลประโยชน์ นี่คนไม่เห็นประโยชน์ ไม่เห็นโทษ ก็จะไม่เข้าใจเรื่องของโทษ ถ้าเราเข้าใจเรื่องของโทษ โทษของใจ โทษของความคิด โทษของกิเลส มันปักเสียบอยู่ที่ใจนี้มันลึกกลับมาก มันมองไม่เห็น แต่โทษของโลกของเขานี้ทำความผิดแก้ไขให้เป็นความถูกมันก็ถูกต้อง

แต่เรื่องของกิเลส แก้นาคไหนมันก็เข้าทางของกิเลส เห็นไหม กิเลสพาไปมันแก้เข้าทางของมันหมด แก้เข้าทางของมันเพราะมันจะว่าสิ่งนั้นเป็นความพอใจ กิเลสเป็นความพอใจ เป็นความมีติดบอด สิ่งที่มีติดบอดต้องการมีอำนาจเหนือหัวใจดวงนั้น กิเลสทุกดวงใจต้องมีอำนาจเหนือใจดวงนั้น แล้วก็ต้องบิดเบือนความเห็นของธรรมให้เข้าข้างความเห็นของตัวเอง นี่สิ่งนี้เกิดขึ้นกับผู้ประพฤติปฏิบัติทุกๆ ดวงใจ จะต้องมีความผิดพลาด มีความถูกต้องขึ้นมาแล้วมันจะหมุนเวียนไป

ความผิดนั้น สิ่งนี้เป็นความผิด พอผิดออกไปมันจะไม่เอาสิ่งนั้น ปล่อยางสิ่งนั้นแล้วเข้ามาทำความถูกต้อง ถูกต้องที่ไหน? ถูกต้องในการประพฤติปฏิบัติ ถูกต้องในการฝึกฝนของเรา สิ่งนี้ถูกต้องเพราะมันปล่อยางได้ มันสงบได้ สิ่งที่จะสงบได้มันเป็นความจริง ความจริงเพราะมันเป็นยา สิ่งที่เป็นคำบริกรรม บริกรรมพุทโธฯ มันตัดอารมณ์ของโลกเขา อารมณ์ของโลกเขามันจะหมุนออกไป ความคิดหมุนออกไปมันเป็นเชื้อของไฟ สะสมเชื้อของกิเลสก็เผาผลาญของใจ ถ้ามันเป็นเชื้อของธรรมสิ ถ้าภาวนามยปัญญาเกิดขึ้น ตบะของธรรมเผากิเลสเกิดขึ้น สิ่งนั้นถึงจะเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเป็นประโยชน์กับเรานี้กิเลสมันจะตายนะ กิเลสต้องตายออกไปจากใจ ถ้ากิเลสตายออกจากใจถึงผู้ประพฤติปฏิบัติ นั้นจะเห็นธรรม

ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ต้นของธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมมาแล้วถึงวางธรรมนี้ไว้ แต่ต้นธรรมของเรายังไม่เกิดขึ้น มันมีแต่ต้นของกิเลส ความฟุ้งซ่านของกิเลสมันทำให้เราทุกข์ยาก เราถึงต้องพยายามตั้งใจ ถ้ามีความตั้งใจ มีความพิณิจพิเคราะห์ มีความละเอียดอ่อนดูใจของตัว ใจของตัวมันฟุ้งซ่านไปด้วยอำนาจของกิเลส สิ่งที่อยู่ในใต้อำนาจของกิเลส นี่โทษใหญ่ๆ มาก โทษของสิ่งที่ว่าโลกเขามีความผิดพลาดกันไป นั้นมันเป็นเรื่องของโทษนะ เป็นเรื่องของบุคคลนั้น

กรรมของบุคคลใดเกิดขึ้นมาเป็นกรรมของบุคคลคนนั้น แต่กรรมของเรา กรรมที่เป็นสิ่งทำการกระตํางานนั้นเป็นเรื่องหยาบๆ ภายนอก เราปล่อยวางเข้ามา นี่เราเห็นงานอันละเอียดเข้ามาเราถึงมาประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราไม่เห็นงานอันละเอียด ไม่เห็นโทษของกิเลส เราจะไม่สามารถประพฤติปฏิบัติได้ เราจะเสียเวลาเวลาใด เวลาเวลานี้มันกลืนสัตว์โลก มันเป็นโทษ มันกลืนสัตว์โลก เห็นไหม

คนเราเกิดมากับเวลา มีลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ลมหายใจขาดเมื่อไหร่ ความที่เราประพฤติปฏิบัติมา ความที่เราทำคุณงามความดีมา อันนั้นจะเป็นผลกับใจดวงนั้นไป ใจดวงนั้นต้องเวียนไปตามอำนาจของกรรม นั่นนะ โทษของเวลาใด เวลาเรามีอยู่กับเรา แล้วมันจะมาถึงเมื่อไหร่เราก็ไม่รู้ ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ชีวิตนี้ต้องมีวันตายเป็นที่สุด แต่ตายไปพร้อมกับกิเลส มีความทุกข์ไปเรื่อยๆ กับตายไปพร้อมกับธรรมที่เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันมีคุณธรรมขึ้นมา

คุณธรรมอย่างหยาบขึ้นมาก็พาให้เราเวียนตายเวียนเกิดในโลกนี้ มีความสุขความทุกข์ไปตามกระแสของโลก คุณธรรมอย่างละเอียด เห็นไหม มีความสงบของใจเกิดเป็นพรหมเนนออน คุณธรรมเห็นธรรมขึ้นมา ต้นธรรมเกิดขึ้นมานี้เป็นต้นธรรมของเราขึ้นมาเลย เพราะอะไร เพราะมันต้องมีการภาวนา มีวิปัสสนาญาณใด

สิ่งที่การบำเพ็ญภาวนา สมถธรรม ทำความสงบของใจ ใจไม่สงบ ความคิดขึ้นมานี้เป็นวงของโลกียะ สิ่งที่เป็นโลกียะนี้เป็นความคิดของโลก แล้วเราก็ใช้ความคิดอย่างนี้ในการกระทำกัน เราใช้ความคิดในการประพฤติปฏิบัติ ความคิดของเราเป็นความคิดของสังขาร สิ่งที่เป็นสังขารเห็นไหม สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง สิ่งที่มีความคิด ความปรุง ความแต่งนี้แต่งตามอำนาจความปรุงของกิเลส ปรุงของความเพ้อฝัน

สิ่งที่เพ้อฝัน เห็นไหม เพ้อฝันว่าเป็นสภาวะแบบนั้น นี่การประพฤติปฏิบัติธรรม การคาดหมาย การค้นคว้า สิ่งที่มีการคาดหมาย การค้นคว้า มันถึงไม่เป็นปัจจุบัน ไม่เป็นตามความเป็นจริงของสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นกับใจ สิ่งที่เราพิจารณามันพิจารณาแล้วมันปล่อยวางขึ้นมา สภาวะของความ เป็นจริงขึ้นมา มันจะแปลกประหลาดมหัศจรรย์ จะว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไรหนอ สิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไรหนอ ใครจะรู้ได้หนอ มันจะมีความลึกซึ้ง แต่ก็บุคคลคนนั้นเป็นคนรู้ มันถึงจะเห็นสภาวะ

ความลึกซึ้งของใจ มันถึงได้สดดั่งเวช ความคิดอันหยาบขึ้นมาว่าสิ่งนี้มันปกคลุมใจขึ้นมา เราถึงมีบุญวาสนา เราได้ประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันถึงจะย้อนกลับๆ

สิ่งที่ย้อนกลับ เห็นใหม่ นี่ทวนกระแส องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ธรรมนี้ทวนกระแสของโลก โลกนี้ไปตามกระแสของโลกเขา กิเลสนี้ก็ไปตามกระแสของโลกเขา การใช้ชีวิต ความคิดของใจนี้มันทวนกระแสอยู่แล้วเพราะมันเป็นอำนาจ อำนาจของกิเลสส่งออกตามกระแส อันนั้นไป การทวนกระแสของใจขึ้นมา ถึงต้องพยายามตั้งสติทวนกระแสขึ้นไป แล้วทวนยากมาก

เวลาน้ำป่า เวลาน้ำที่มันมารุนแรง เราจะทวนน้ำขึ้นไปนี่แสนยาก อารมณ์ที่มันเกิดขึ้น รุนแรง ความทุกข์ ความฝืดของสิ่งที่รุนแรง มันจะทำให้เราไหลตามอำนาจของกิเลสขึ้นไป มันจะทำให้เราเวียนหมุนตามกระแสของโลก นี่ถึงต้องทวนกระแส สิ่งที่ทวนกระแสต้องใช้กำลังของเราทั้งหมด

เวลาประพฤติปฏิบัติเหมือนโลกนี้ไม่มี โลกนี้มีก็มีเรื่องของเขา แต่ความเห็นของเราเราต้องตั้งใจของเราว่าโลกนี้เป็นเรื่องของโลกเขา เรามีลมหายใจเข้าและลมหายใจออกนี้อย่างเดียว เหมือนโลกนี้ไม่มีเลย ตั้งสติขนาดนั้นแล้วมันจะเป็นเอกเทศเข้ามา มันจะเป็นอิสระของมันเข้ามา เพราะมันมีสิ่งที่ยึด สิ่งที่ยึดคือคำบริกรรมใจ จิตมันเกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้นขึ้นไป มันจะยอม มันจะสร้างฐานขึ้นมาให้มันสูงขึ้นมาเป็นขั้นเป็นตอนได้

ถ้าจิตเราไม่มีที่ยึดที่เกาะ มันไปตามอำนาจของมัน แล้วเอาอะไรมาให้เรา? เอาพินเอาไฟ เอาความทุกข์ร้อนมาให้เรา เพราะว่า เราเวลาประพฤติปฏิบัติไปไม่สมกับความสามารถเราก็ทุกข์ใจเราก็เสียใจ เราทำวันนี้ทั้งวันเลยไม่เห็นได้ผลอะไรขึ้นมา นี่มีความทุกข์ใจ...อันนั้นได้ผล ได้ผล เพราะเราปฏิบัติบูชา เราปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วบูชาพุทธะในหัวใจของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครูเป็นอาจารย์ของเรา เป็นศาสดา เป็นผู้ที่เราจะต้องดำเนินตาม สิ่งนี้เราเทิดทูนไว้เหนือหัว ผู้ที่ปฏิบัติธรรมเห็นธรรมขึ้นมาจะกราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความซึ่งใจมากเลย

ซึ่งใจเพราะว่าใจก็เป็นธรรมหนึ่ง สิ่งที่เกิดขึ้นมานี้ได้มาจากไครหนอ ได้มาจากไครหนอ ความกตัญญูของใจ ใจจะกตัญญูรู้คุณมาก เพราะคุณอันนี้ทำให้เราพ้นจากกิเลสมาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา ฉะนั้น เรากราบ เราเชื่่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราบูชาธรรมอันนั้น บูชาธรรมอันนั้นด้วย บูชาความรู้ของเราด้วย เพราะความรู้ของเรา พุทธะใด ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พุทธะใด ผู้รู้ ผู้ตื่น

ผู้เบิกบาน คำว่า “บริการ” ก็พูดๆ ไป คำบริการไปก่อน นี่ปฏิบัติบูชา มันจะไม่สมประโยชน์กับตัวเราเองก็ให้มันไม่สมไปก่อน แต่เราจะรู้ ในเมื่อกิเลสมันอยู่กับใจ มีเป้าหมาย

งานของเรา ในเมื่อกิเลสมันอยู่กับใจ แล้วเราทำลายหัวใจ ควบคุมหัวใจให้มันเป็นสัมมาสมาธิขึ้นมาได้ นี่เรามีเป้าหมาย เรามีที่ยึดที่เกาะ เห็นไหม ที่ยึดที่เกาะคืองานของเรา กับงานของโลกเขา ทำเสร็จแล้วทำแล้วทำเล่าๆ จะต้องหมุนเวียนไป จะต้องให้คนอื่นทำต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด เพราะคนเกิดจะเกิดตลอดไป คนตาย เกิดแล้วต้องตายทั้งหมด โลกนี้คนเกิดมาต้องตายทั้งหมด แต่ก็จะมีคนเกิดตลอด เพราะโลกมันเป็นแบบนั้น

สิ่งที่โลกนี้มีอยู่โดยดั้งเดิมเป็นสภาวะแบบนี้ เราก็เป็นส่วนหนึ่งขึ้นมา เกิดมาในโลก แต่เราจะหาทวนกระแสออกจากโลก แล้วเราหมุนออกไปจากวัฏฏะ ออกไปจากความหมุนเวียนออกไป ฉะนั้นงานของเราถึงมีเป้าหมาย มีที่เสร็จสิ้นกระบวนการได้ ถึงต้องมีกำลังใจใจ กำลังใจของเราพยายามค้นคว้าหาตัวเองขึ้นมาให้ได้ ถ้าเราค้นคว้าหาตัวเองขึ้นมามันจะเจอธรรม

ถ้าไม่ค้นคว้าหาตัวเอง เห็นไหม มันเจอสิ่งที่ว่ามันจะอาศัยธรรม อาศัยศีลธรรม อาศัยจริยธรรมสิ่งต่างๆ ที่ว่าเป็นบุญเป็นกุศล เป็นคุณงามความดีสร้างสมประโยชน์ของมัน แล้วโลกก็ตื่นกัน ตื่นสิ่งที่เกิดขึ้นมาสมความปรารถนา สิ่งที่คุณงามความดีบุญกุศลขึ้นมาแล้วสร้างสมเห็นไหม สร้างวัดวาอาราม สร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ถาวรวัฒภูมิศาสตร์ ใครเป็นคนทำ ทำนี้มีประโยชน์มาก แต่ไม่เห็นเลยว่าหัวใจมันเป็นคนทำ หัวใจของผู้ที่ทำนั้นเป็นความคิด แต่คิดแบบโลก คิดแบบสร้างวัตถุของโลกนี้

บุญกุศล สิ่งที่สร้างสมแล้วอยู่ในโลกนี้ โบสถ์วัดวาอารามไม่ไปสวรรค์ โบสถ์วัดวาอารามเป็นวัตถุ แต่กิริยาที่ทำ หัวใจที่มีเจตนาอันเป็นผู้สร้างบุญกุศล เขาจะได้ไปสวรรค์ของเขา เขาทำคุณงามความดี แต่ในการที่ว่าหัวใจพยายามจะทำใจศึกษาแก้ไขขึ้นมา สร้างพระในหัวใจ สร้างบุญกุศล สร้างสิ่งต่างๆ นั้นใครก็สร้างได้ พูดถึงนะ เรามีเงินมีทองจ้างเขาทำก็ได้ เขาไม่ต้องบวชเขาเป็นคฤหัสถ์เขาก็ทำได้ คนบวชทำก็ได้ ผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ก็ทำได้ แต่ในการประพฤติปฏิบัติในการรักษาใจของเราเป็นงานที่แสนยาก เป็นงานที่ประเสริฐ ไม่มีใครรู้เห็น แต่เป็นปัจจัยตั้ง

สิ่งที่ปัจจัยตั้งเพราะใจนั้นต้องสัมผัสกับธรรมขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป มันจะสงบได้ถ้าเรามีกำลังใจ ถ้าเราคิดแบบนี้ คิดแบบธรรม คิดแบบการใคร่ครวญในเรื่องของหัวใจ ในเรื่อง

สิ่งที่สัมผัส คิดสิ่งนี้เข้ามา ย้อนกลับเข้ามา ความคิดขึ้นมามันเป็นโลกียะก็เป็นความคิดโลกียะ มันเพิ่มผลของมันขึ้นมาให้มันสงบตัวเข้ามา ให้มันปล่อยวาง

สงบตัวคือการปล่อยวางอารมณ์ต่างๆ ปล่อยวางสิ่งที่ไปเกาะเกี่ยว สิ่งที่เกี่ยวข้อง เกาะเกี่ยว ความคิดนั้นเป็นความกังวล อยากสร้างสิ่งใดก็คิดสิ่งนั้น แล้วก็พยายามใคร่ครวญว่าจะทำให้มันดีที่สุด ให้มันเป็นสิ่งที่ว่าพอใจที่สุด แล้วสิ่งที่มีการเปรียบเทียบ สิ่งใดดี ดีเพราะความเห็น เห็นว่าถูกต้องกว่าดี เห็นไม่ถูกต้องกว่าสิ่งนั้นบอกพร่องไป ความบอกพร่องก็เป็นความขุ่นใจ ความดีก็เป็นความดีใจ ใจที่ดีอยู่สิ่งนั้น นั่นคือเกาะเกี่ยวกับการงาน เกาะเกี่ยวกับเรื่องของโลก นั่นคือหัวใจที่มันเกาะเกี่ยวโลก

แต่หัวใจเกาะเกี่ยวกับพุทธโฆ เห็นไหม คำบริกรรมพุทธโฆๆ นี่พุทธโฆ คำบริกรรมของใจ ให้ใจเกาะเกี่ยวกับสิ่งนี้ มีสติ มีสัมปชัญญะ มีปัญญาใคร่ครวญให้มันปล่อยวางสิ่งนั้นเข้ามาให้มันเห็นประโยชน์ของเรา เราหายใจเข้าและหายใจออกนี้ต้องดับต้องขาดแน่นอน ถ้าวันไหนขาด ใจนี้ก็ต้องไปตามอำนาจของบุญกุศล อำนาจวาสนาบารมีที่สร้างสมมา เราถึงว่าเราจะต้องหมั่นเห็นว่าเวลามันไม่รอทำเรา เวลามันผ่านไปแล้ว มันจะไม่กลับมาให้เราอีกหรือ ชีวิตเรานี้เดินไปสู่ความตายแน่นอน แต่เดินไปสู่ความตายแล้วมีสิ่งใดเป็นเครื่องประกันกับความตายของเรา

ชีวิตการเกิดขึ้นมานี้พบพระพุทธศาสนา พบความจริงอันประเสริฐ พบธรรมโอสภที่สามารชชำระกิเลสได้ แล้วกิเลสในหัวใจของเรามันมีอยู่โดยแน่นอน เพราะความทุกข์นี้ไม่ต้องบอกใคร ความทุกข์ในหัวใจของเรา เวลาบ่นพร่ำเพ้อออกมาให้คนอื่นฟังนี่เพื่อปลอบประโลมกัน เพื่อให้กำลังใจกัน นั่นเป็นความทุกข์ ความทุกข์ที่ว่ามันระบายออกทางปาก แล้วความทุกข์ที่ไม่ระบายออกทางปาก ความทุกข์ที่มันเสียดแทงอยู่ในหัวใจ แล้วมันต้องพาใจดวงนี้ต้องเกิดต้องตายแน่นอน ความทุกข์ที่เราเจอประสบในชีวิตนี้มันก็น่าเบื่อหน่าย มันเป็นเรื่องยืนยันได้ แต่ทำไมนอนใจ ถ้าเราไม่นอนใจ เราต้องมีกำลังใจของเราขึ้นมา

เดินจงกรมไป ครูบาอาจารย์เดินจงกรมจนเป็นร่องนะ เดินจนดินนี้เป็นร่องไปเลย เดินทุกวันๆ แม้แต่ครูบาอาจารย์ที่สิ้นกิเลสแล้วยังทำความเพียรนี้เป็นวัตรธรรม เพื่อดำรงให้ธาตุขันธ์นี้อยู่ด้วยกันด้วยความสุข เห็นไหม ความเพียรยังเป็นประโยชน์กับเรา แล้วความเพียรของผู้มีกิเลสนี้มันต้องสร้างสม มันต้องมีความรุนแรงมากกว่า ความเพียรของผู้สิ้นกิเลสแล้วยังทำได้อุกฤษฏ์กว่า เรานี้มันน่าคิด

มันน่าคิดว่า เราจะทำความเพียรเพื่ออะไร ถ้าทำความเพียรเพื่อชำระกิเลส มันต้องเป็นความเพียรเหนือโลกเหนือสังสาร ทำได้ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง กำหนดพุทโธๆ นี่ได้ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง เราเคลื่อนไหวไปเราจะมีสติสัมปชัญญะไป เราผูกมัดของเราไว้กับหลัก เรากำหนดพุทโธไว้ตลอด แล้วพยายามทำ

ต้องสมประโยชน์ สิ่งนี้ทำได้แน่นอน ถ้าไม่สมประโยชน์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ให้เราเสียเวลาหรอก ตัวอย่างผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นหมื่นเป็นพันขึ้นมา จะเอาเวลานี้หลอกลวงคน เห็นไหม เวลาเราประพฤติปฏิบัติถ้าเราหลง มันจะเป็นโทษกับเราว่าเราจะเข้าไม่ถึงสัจจะความจริง แต่เราชี้ให้คนอื่นหลงนี่เราจะเป็นบาปกรรมมหาศาล นี่เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเอาความหลอกลวงมาโกหกเราเป็นไปไม่ได้เลย

สิ่งนี้ทำได้จริง จะต้องถึงเป้าหมายได้จริง หัวใจอยู่ที่กลางห้วอกของเรา ใจนี้อยู่ที่กลางห้วอกของเรา ทำไมเราหาใจของเราไม่เจอ ทำไมเราทำความสงบของใจไม่ได้ ถ้าทำความสงบของใจไม่ได้ ความทุกข์ความร้อนมันก็มีอยู่ในหัวใจ มันต้องให้ผลแน่นอน ถ้ามีความสงบของใจความสุขเกิดขึ้นเพราะการปล่อยวางภาระ สิ่งที่เป็นภาระเครื่องเบกหามันนี้มันต้องเบกหามออกไป บุญเพนิวาसानุสติญาณ อธิษฐานมันสะสมมหาศาลเลย สะสมในใจนี้เบกภาระมา

หลวงปู่มั่น เวลาประพฤติปฏิบัติ จิตสงบเข้าไปจะวิปัสสนาขึ้นย้อนถึงอดีต ใจย้อนถึงอดีตแล้วเป็นความกังวล เป็นความคิดถึง เพราะสร้างสมมา จะสร้างสมไปเป็นพุทธภูมิ สิ่งทีพุทธภูมิสะสมมานี้คุณงามความดีมหาศาล เวลาจิตสงบขึ้นไปแล้วยังย้อนอาลัยอาวรณ์สิ่งที่สร้างสมมานั้นนะสงบเข้าไปในหัวใจแล้วจะเห็นคุณงามความดีของเราสะสมมา

อันนี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อหัวใจของเราสะสมสิ่งต่างๆ มาเป็นเรื่องราวรุงรังมหาศาลเลย แล้วมันปล่อยวางนี้มันจะไม่ใช่ความสุขนี้มันเป็นไปได้อย่างไร มันต้องเป็นความสุข เป็นอิสรภาพ...เป็นอิสระชั่วคราว อิสระจากหินทับหญ้า อิสระจากการปล่อยวางกิเลสชั่วคราว แต่มันยังไม่ได้วิปัสสนาเพราะมันทวนทวนยังไม่เป็น เห็นไหม ถ้าคนทวนทวนเป็นนี้มันจะเริ่มวิปัสสนาขึ้นมาได้ วิปัสสนาขึ้นมามันจะเป็นขั้นของปัญญา

สิ่งที่เป็นปัญญา ปัญญาของโลก ปัญญาที่ใช้กันอยู่นี้เป็นเรื่องของโลกียะ เป็นเรื่องของปัญญาอบรมสมาธิ เราทำปัญญาของเราเข้ามาขนาดไหนเพื่อมีกำลังใจ เพื่อทำใจให้สงบ เพื่อทำใจ

ให้ตั้งมั่น หาใจของตัวเองให้เจอ ถ้าใจของตัวเองเจอนี้เป็นเอกัคคตารมณ์ เห็นไหม จิตนี้ตั้งมั่น นี่คือเรา นี่คือตัวตนอันใหญ่ สิ่งที่เป็นตัวตน ตัวตนอันนี้มันทำให้เราออกไปเกี่ยวข้องกับขันธ

บ่วงของมาร รูป รส กลิ่น เสียง นี่เป็นบ่วงของมาร แล้วมารนี้ก็บังคับใจให้เกาะเกี่ยวไปกับเรื่องของรูป รส กลิ่น เสียง อยู่ตลอดเวลา แล้วทำความสงบของใจบ่อยครั้งเข้าๆ จนมันปล่อยสิ่งนั้นขาดออกไปเป็นเอกัคคตารมณ์ นี่เป็นกัลยาณปุถุชน สิ่งทีปล่อย กัลยาณปุถุชนมันปล่อยบ่วงเห็นไหม สิ่งที่เป็นบ่วงของมาร มารจะรับรู้สิ่งนั้นไป แล้วเราเกิดมาที่เราเกิดมากับกิเลส เกิดมากับมาร มารจะมีอำนาจเหนือใจดวงนั้น ทำให้ใจดวงนั้นติดในรูป รส กลิ่น เสียง

รูปสิ่งใดที่พอใจก็ติดสิ่งนั้นแล้วอยากสัมผัสสิ่งนั้น เสียงสิ่งใดที่มีความพอใจ ความคิดได้ยินแล้วมีความสุข ต้องการสิ่งนั้น ความพอใจของมัน ติดไปหมดเลย ติดสิ่งต่างๆ ไปหมด ถึงเป็นโลกียะไร สิ่งที่เป็นปัญญาลอกียะ เราก็ต้องเข้าใจว่าเป็นปัญญาลอกียะ ความเข้าใจของเรา เราจะได้ไม่ติด

สวะลอยไปถึงที่สุดแล้วมันต้องลอยไป แต่ถ้ามันไปติดสิ่งใดมันก็ติดสิ่งนั้นอยู่ นั้นเป็นสวะ เพราะมันไม่มีชีวิต มันยังเป็นไปได้ น้ำพัดแรงๆ มันอาจจะหลุดจากสิ่งนั้นลอยต่อไป แต่ถ้าการภาวนาติดมันจะติดมาก ติดเพราะใจมันมีกิเลส ติดเพราะใจมันมีชีวิต มันมีชีวิต มันเป็นกิเลส มันเกาะเกี่ยวกับสิ่งใดแล้วมันจะติดมันอยู่ตรงนั้น แล้วไม่มีความก้าวเดินถ้าไม่มีปัญญาเข้าไปไคร่ครวญมัน ถ้ามีปัญญาไคร่ครวญมัน มีความเข้าใจว่าสิ่งนี้เราทำมาตลอดไปแล้วมันเป็นประโยชน์กับเราไหม ถ้าไม่เป็นประโยชน์กับเรา ทำไมเราไม่ลองวิธีการอื่น เราต้องค้นคว้าทางอื่นออกไป

ถ้าเป็นทางอื่นออกไปมันจะปล่อยวางขึ้นมา นี่ปัญญาไคร่ครวญอย่างนั้นมันปล่อย ทำให้เราพ้นออกไป ถ้าพ้นออกไปจากการติดข้อง มันจะมีการประพฤติปฏิบัติที่ก้าวหน้าต่อไป ถ้าเราไม่มีปัญญาที่ทำให้ความติดข้องของใจเกาะเกี่ยวไป มันจะติดอยู่สิ่งนั้นแล้วไม่ขยับ ไม่ขยับเลย การติดของใจนี้ถึงแปลกประหลาดมหาศาลมาก ถ้าผู้ที่เคยติดมานี้ติดเป็น ๑๐ ปีก็ยังอยู่ ๑๐ ปีตรงนั้นไม่ขยับไปไหนเลย จะทำถึงตรงนั้นแล้วก็มีความปล่อยวางเป็นสภาวะแบบนั้น นี่ขั้นของปัญญาไม่เกิด เพราะวิปัสสนาไม่เกิด

สิ่งที่จะเป็นวิปัสสนาเกิดได้ขึ้นมามันต้องค่อยๆ ไคร่ครวญแล้วเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พิจารณากายก็ได้ ถ้าเราพิจารณากาย เห็นไหม เกสา โลมา นขา ทนต์

ตโจ จากข้างนอกแล้วมาข้างใน ให้เห็นมันปล่อยวางเข้ามาแล้วช้ำอยู่ตรงนั้น ช้ำแล้วช้ำเล่าให้มัน เกิดจากข้างนอกเป็นข้างใน

จากภายนอก เห็นสภาวะร่างกายของคนเจ็บไข้ได้ป่วย คนเจ็บไข้ได้ป่วย เห็นไหม เราก็ เหมือนกัน เราเจ็บไข้ได้ป่วยนี้เราก็คงสงสัยว่า เราก็คงเบื่อหน่าย สิ่งที่เราเบื่อหน่ายนี้เบื่อหน่ายในโลกียะ เบื่อหน่ายในความเห็นของโลก แต่มันไม่เห็นเป็นกายจื้นมาจากภายใน เห็นความเบื่อหน่ายนี้มัน จะหดตัวเข้ามาๆ มันจะหดตัวบ่อยครั้งเข้าๆ จนกว่ามันจะเห็นกายตามความเป็นจริงนะ

จะเห็นกายตามความเป็นจริงคือเห็นกายจากเป็นภาพนิมิต สิ่งทีนิมิตขึ้นมาเห็นสภาวะแบบ นั้นเลย นั่นเป็นขั้นของปัญญา ปัญญาจะจับสิ่งนี้ไว้แล้วใคร่ครวญมัน ปัญญาจับนะ เป็นความเห็น ให้มันแปรสภาพ มันจะแปรสภาพเป็นส่วนที่ว่าเป็นปฏิภาะ มันจะแปรสภาพอย่างมหาศาล เป็น ความแปรสภาพอย่างมหาศาลว่าแยกแยะออกไป เป็นสภาพย้อนกลับให้เราเห็นสภาวะต่างๆ แล้ว มันจะเริ่มปล่อยวาง นั่นนะ ขั้นของปัญญาในการพิจารณากายมีเป็นอย่างนั้น

แต่ถ้าการพิจารณาจิตนี้มันจะใคร่ครวญมากกว่านั้น เพราะเอาสภาวะของความรู้สึกตั้งขึ้น มา เห็นไหม เห็นจิต ธรรมารมณ์ อารมณ์ที่ความคิดเกิดขึ้นจากความหยาบๆ มันเป็นอารมณ์ เหมือนกัน สิ่งที่เป็นอารมณ์ภายนอกนี้คิดในรูป รส กลิ่น เสียง นี่เป็นบ่วงของมาร มันปล่อยสิ่งนั้น เข้ามา แล้วมันเป็นรูปของจิต แล้วเราจับอารมณ์ของเราได้ เห็นไหม จับอารมณ์ของเราได้ เหมือนกับวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จับวัตถุสิ่งนั้นแล้วแยกแยะสิ่งนี้ออก เห็นไหม รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ...รูป คือความรู้สึก สิ่งที่ต้องได้ เวทนาคือความรู้สึกต่างๆ สัญญามันจำได้ หมายถึงแล้วมันขึ้นมาเป็นสังขารปรุงแต่ง วิญญาณรับรู้ไป นี่มันรวมตัวกันมาแล้วก็เป็นอารมณ์ ออกไป ถ้าปัญญามันจับสิ่งนี้ได้มันแยกออกมา นี่ขั้นของปัญญา

พิจารณากายก็ให้แปรสภาวะ สิ่งทีเห็นสภาวะกาย ถ้าพิจารณากายโดยนามธรรม พิจารณา กายเหมือนกัน เอาที่ตั้งอยู่ กายนี้ใช้ประโยชน์ขึ้นมาได้ส่วนหนึ่งแล้วมันต้องมีการแก้ไข มันต้อง เจ็บไข้ได้ป่วยเป็นธรรมดา เห็นไหม นี่พิจารณาจิตโดยการใส่กายเป็นที่ตั้ง หาแยกแยะออกไป นี่ ได้เหมือนกัน ขั้นของวิปัสสนามันเกิดสภาวะต่างๆ แล้วมันเข้าใจแล้วมันจะเริ่มปล่อยวางเป็นขั้น เป็นตอนนะ

ปล่อยวางทีหนึ่งก็มีความสุขทีหนึ่ง ความปล่อยวาง การปล่อยวางเพราะปัญญามันก้าวเดิน แล้ว ขั้นของปัญญาไม่มีขอบเขต มันจะกว้างขวางมากแล้วแต่จริตนิสัย แล้วแต่ความเห็น แล้วแต่

การสร้างสมา แล้วแต่ปัญหาของคน ปัญหาของคนถ้ามีกิเลสหนา ใช้ปัญญาแยกแยะ พยายามแยกต่างๆ แล้วมันปล่อยแล้วมันไม่ขาด มันไม่ขาดเพราะอะไร เพราะเรามีปัญหามาก

ดูอย่างพระโมคคัลลานะพิจารณากายอยู่ ๗ วัน สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระสารีบุตรพิจารณาแล้วพิจารณาเล่า เพราะปัญหามาก พิจารณาแล้วไม่ปล่อยวางนะ ถึง ๑๔ วันถึงจะเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา แต่ของเรานี้พิจารณากันเป็นปีๆ เป็นหลายๆ ปีมันก็ไม่ปล่อยวาง เพราะบุญญาธิการการสร้างสมาต่างกัน พระอริยสาวกต่างๆ นี้ปรารถนาเป็นพระอริยสาวก แล้วสร้างสมบุญญาธิการมา

ถึงสร้างมาน้อยอย่างพวกเรา พวกเราเป็นสาวกะ สาวก ผู้ได้ยินได้ฟัง สาวกผู้ได้ฟังธรรมแล้วเอาธรรมนั้นมาแก้ไขตัวของเราเอง พยายามแก้ไขแล้วสร้างธรรมของเราขึ้นมา

เห็นไหม วิปัสสนานี้ก็เป็นธรรมอันหนึ่ง สมณะก็เป็นธรรมอันหนึ่ง ศีล สมาธิ ปัญญา นี่เป็นธรรม ธรรมของส่วนบุคคล ธรรมของเรานั้นเป็นต้นธรรม ต้นธรรมที่เกิดขึ้นมาจากหัวใจ หัวใจเรานั้นมีกิเลสปกคลุมอยู่ แล้วเราพยายามแยกแยะมันออก จนมันเป็นธรรมขึ้นมาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา วิปัสสนาเข้าไปจนมันปล่อย

ปล่อยวางมาก ปัญหามากก็ต้องใช้ปัญญาใคร่ครวญให้มาก ปัญญาคนติดข้องน้อยนี้ วิปัสสนากาย พิจารณากายเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามาบ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุดแล้วมันจะปล่อยวาง ความปล่อยวางจนมันขาดออกไปนะ ถ้ากิเลสมันขาดออกไป นั่นนะมีดวงตาเห็นธรรม

สิ่งที่ดวงตาเห็นธรรมมันจะรู้ตามความจริงว่าสังโยชน์ขาดออกไปอย่างไร

สักกายทิฎฐิ ความเห็นผิด สักกายทิฎฐิ ทิฎฐิในความเห็นผิดว่ากายเป็นเรา นี่จิตได้สำนึกที่กิเลสมันผูกมัดกายกับใจไว้ มันก็ผูกมัดไว้ตรงนี้ ตรงความเห็นที่สรรพสิ่งนี้เป็นเรา สมบัติยังเป็นของเรา แล้วร่างกายเกิดมาจากเรา ของเราเองเกิดมาจากกรรมของมารดา ไม่ใช่ของเราหรือ? มันเป็นคนของเราโดยสมมุติ

สมมุติสัจจะ สิ่งที่เกิดขึ้นมานี้ เวลาลมหายใจขาดออกไป ร่างกายนี้เอาไปเผา เอาไปทิ้งเพราะอะไร เพราะไม่มีใครปรารถนามัน สิ่งนั้นจะทำให้เรากลัวผิด้วย ให้เราเกรงกลัว แต่เวลามันอยู่กับเรา เรานอนอยู่กับซากศพเราไม่เคยคิดนะ เรานอนอยู่กับตัวเราเองนี่มีความสุขมาก เพราะเป็นเรา เวลามันเจ็บไข้ได้ป่วยก็พยายามพลิกแพลงออกไป แต่เวลาลมหายใจขาด ไม่มีใคร

ต้องการ ต้องทิ้งไป นั่นนะมันเป็นเราไหม? มันไม่เป็นเราโดยที่ที่เราตายไปแล้วเราถึงจะเป็นแบบนั้น ตายไป ตายไปโดยพร้อมกับความยึดมั่นถือมั่นของใจ

ใจตายไปแล้ว ความเห็นผิด ใจนั้นก็เกิด ไม่มีประโยชน์ขึ้นมา แต่วิปัสสนาจนเห็นกายตาม สักกายทิฏฐิ ความเห็นผิด มันปล่อยวาง ปล่อยวางทั้งๆ ที่มีชีวิตลมหายใจอยู่นะ กายกับใจก็อยู่ด้วยกัน สิ่งที่อยู่ด้วยกัน แต่ทิฏฐิความเห็น ความเห็นผิดอันนั้นได้ทำลายออกไป วิปัสสนาจนมันปล่อยวางสิ่งนั้นออกไป นั่นนะ ความลังเลสงสัยก็ไม่มี วิจิจจจะไม่มีในใจดวงนั้น นี่เห็นสภาวะธรรมขึ้นของปัญญา นี่ผู้ที่มีความติดข้องน้อย แต่ถ้าผู้ที่มีความติดข้องมากมันต้องเข้ามา ต้องเข้าจนกว่ามันจะเกิดถึงที่สุด ถ้าถึงที่สุดแล้วมันจะเป็นผลของมันขึ้นมา ถ้าไม่ถึงที่สุด เราก็ต้องซ้ำแล้วซ้ำเล่าของเราตลอดไป

เพราะมันเป็นอำนาจวาสนาของคน อำนาจวาสนาของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ อย่างพระโมคคัลลานะกับพระสารีบุตร พระอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา อำนาจวาสนาก็ต่างกัน ความประพฤติปฏิบัติก็ต่างกัน ผลก็ต่างกัน แต่ความรู้มันเสมอกันด้วยต้นธรรม สิ่งที่เป็นธรรมในหัวใจนั้น เพราะต้นธรรมนี้มันคือ อวิชชาปฏยา สงขารานี้คือคันถิเลส วิชชานั้นเป็นต้นของธรรม

วิชาธรรมที่เราจะศึกษาเข้ามา เวลามันวิปัสสนาเข้ามาแล้วมันจะปล่อยสิ่งนี้ ถ้ามันปล่อยขาดออกไปนั้น นั่นนะเป็นดวงตาเห็นธรรม สิ่งที่เราเห็นธรรมแล้วเราก็ต้องสาวเข้าไป เห็นไหม ขันธ์อันหยาบหลุดออกไป ขันธ์ที่ปกคลุมใจ สิ่งปกคลุมต้นของกิ่งก้านสาขาคอกใบของต้นไม้ ร่มเงาของมันแตกไปกว้าง เราทำลายกิ่งก้านสาขาเข้ามาเป็นขั้นหนึ่ง นั่นนะเราทำลายต้นของธรรมขึ้นมา ทำลายจากต้นของกิเลสให้กลายเป็นต้นธรรม มันจะปล่อยวางสิ่งนี้เข้ามา แล้วเราก็ก้าวเดินด้วยการประพฤติปฏิบัติ

ในการเดินจงกรม ในการนั่งสมาธิภาวนานี้ เริ่มต้นวิปัสสนาเข้าไปนะ เริ่มต้นก้าวเดินเข้าไปมันจะมีกำลังใจ มันมีความพอใจในการประพฤติปฏิบัติ เพราะผลมันเกิดขึ้นมาจากใจ พอผลเกิดขึ้นมาจากใจ ใจเป็นผู้ที่รู้เอง เห็นไหม ไม่มีความลังเลสงสัยในธรรม ไม่มีวิจิจจในการลังเลสงสัยอยู่แล้ว มันจะต้องทำได้สมประโยชน์ของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะมีสติมีปัญญามันขึ้นมา ถ้าใครครวญ ใครครวญเรื่องของใจ เรื่องของใจเท่านั้น

อวิชชาปฏยา สงขารานี้ ความลังเลสงสัยในเรื่องอันละเอียด เห็นไหม ตัวตนในสักกายทิฏฐิ ไม่มี ในเมื่อตัวตนไม่มีแล้วมันมีตัวตนอยู่ไหน? ตัวตนของใจ สิ่งที่เป็นตัวตนของใจ ใจยึดมั่นถือ

มันในตัวมันเอง ในเมื่อต้นของกิเลสมันยังเป็นอวิชชาที่ฝังอยู่ในหัวใจ เราต้องสาวเข้าไปหาต้นนั้น ถ้าเราสาวเข้าไปหาต้นนั้น เราต้องก้าวเดินต่อไป เราต้องสาวความรู้สึก เห็นไหม จับความรู้สึกของเราได้ถ้ามันสงบ ทำความสงบของใจ ถ้าสัมมาสมาธิ สติพอ นี่จะจับสิ่งนี้ได้ ถ้าสมาธิไม่พอ เราอยู่กับความสุข อยู่กับความสุขในการประพฤติกปฏิบัติ มันจะมีความสุขของเราขึ้นมา เพราะเวลามันปล่อยวางขึ้นมามันจะเว้งว่าง มันจะมีความสุขของมันมาก มันจะไม่เกาะเกี่ยวไปกับเรื่องของโลกเหมือนเดิมอยู่แล้ว

แต่เดิมนั้นสิ่งใดมานี้คิดไปหมดเลย แต่ในเมื่อมีสติ มีความรู้สึก มีความเข้าใจสิ่งนั้น สิ่งใดเข้ามามันจะประคองให้ผ่านไปๆ ไม่ติดตลอด ฉะนั้น การทำความสงบของใจมันถึงทำความสงบง่ายขึ้น สติกับปัญญาจะเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้นมา สิ่งที่ทำได้ง่ายขึ้นมา ง่ายของการประพฤติกปฏิบัติ แต่ยากของกิเลส กิเลสมันจะพลิกแพลงตลอดไปเหมือนกัน มันจะทำให้เราลงเลสงสัย จะทำให้เราคลาดเคลื่อน

สิ่งที่คลาดเคลื่อน เห็นไหม ถ้าไม่มัชฌิมาปฏิปทา มันก็ไม่เข้าตรงกับธรรมแล้ว สิ่งที่จะตรงกับธรรมนี้ต้องมัชฌิมาปฏิปทา มัชฌิมาปฏิปทานี้ต้องอาศัยความประพฤติกปฏิบัติให้มันตรงเป็นกลางหนึ่ง ต้องอาศัยกับอำนาจาสนาของจิตแต่ละดวงหนึ่ง จิตแต่ละดวงนี้หยาบหนาต่างกัน หยาบบางต่างกัน ความหยาบความบางของจิตนี้ ความยึดมั่นของใจนี้มันต่างกัน สิ่งที่แตกต่างกันถึงความเห็นต่างกัน การพิจารณาเหมือนกัน พิจารณากายเหมือนกัน แต่ก็ครั้ง หลายครั้งเข้าถึงจะปล่อยวาง กับน้อยครั้งปล่อยวาง แล้วแต่วาสนาของคน เห็นไหม นี่มัชฌิมาถึงไม่มีสูตรตายตัว

สิ่งที่เป็นสูตรตายตัวว่านั่ง ๑๐ ชั่วโมง ๕ ชั่วโมงแล้ว ถ้าผ่านเวทนาแล้วเป็นการผ่านเวทนา...อันนี้มันนั่งบนตอไม้เนาะ ตอไม้ตั้งอยู่เป็นปีเขาก็ตั้งอยู่ได้ เพราะเขาไม่ได้ใช้ปัญญา การจะผ่านเวทนามันต้องผ่านด้วยปัญญา สิ่งปัญญาแยกแยะว่าเวทนาไม่ใช่เรา เราไม่ใช่เวทนา สิ่งที่เป็นเวทนาเกิด เกิดมาจากไหน? เกิดมาจากความคับข้องใจ ใจนี้ข้องใจแล้วไปเกาะเกี่ยว สิ่งข้องเกี่ยวถ้าใจมันปล่อยเป็นอิสระเข้ามา เวทนามันก็อยู่เก๋ๆ เงินๆ เวทนาสักแต่ว่าเวทนา เวทนาไม่ใช่เรา เราไม่ใช่เวทนา วิปัสสนา ปล่อยวาง การจะต่อสู้กับกิเลสมันต้องใช้ปัญญาอย่างเดียว จะมากจะน้อยอยู่ที่อำนาจาสนา ไม่มีสูตรสำเร็จ

แต่นี้เอามาตั้งเป็นสูตรสำเร็จ การนั่งต้องนั่งผ่านเวทนา ถ้าการผ่านเวทนาได้แล้วถือว่าผ่านขั้นตอน...สิ่งที่ผ่าน กิเลสมันไม่บอกว่าผ่านด้วยหรือ กิเลสมันหลอกอีกต่างหาก หลอกให้เราติด

ข้องไปกับสิ่งนั้น แล้วเราก็พยายามสิ่งนั้น เป็นการทนเอาเฉยๆ มันไม่ใช่ปัญญาแยกแยะ สิ่งที่เป็นปัญญาแยกแยะ จับตรงนี้ได้ ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจสงบเข้ามามันจะมีพลังงาน มันจะมีแรง มีพลังงานขึ้นมา เข้าไปมีแรง คนมีแรงทำงาน งานนั้นจะสำเร็จได้ ถ้าคนไม่มีแรงทำงาน เราก็ดึงตัวเราไม่ได้อยู่แล้ว เพราะเราไม่มีแรง

ถ้าเราไม่มีแรง ถึงต้องกลับมาทำสมาธิสมาธิ ต้องกลับมาทำความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบขึ้นมา มันจะเกิดพลังงานของเราขึ้นมา พลังงานขึ้นมาแล้วพยายามจับให้ได้ จับคือว่า จับกาย เวทนา จิต ธรรม อย่างนี้ เวทนาที่ว่ามันเป็นเวทนา เวทนาเกิดจากไหน? เวทนาเกิดจากว่าจิตนี้ไปรับรู้ การนั่งอยู่ที่ชั่วโมงก็แล้วแต่ ถ้าจิตไม่รับรู้ ทรงสมาธิอยู่นี้มันจะอยู่ในสมาธิไม่ออกรับรู้เลย แต่เป็นไปไม่ได้ที่มันจะอยู่อย่างนั้น มันต้องออกมาธรรมชาติของมัน เพราะสิ่งนี้อยู่ด้วยกัน กายกับจิตอาศัยกันอยู่ตลอดไป จนกว่าจะถึงที่สุด ตายไป หรือประพฤติกฎปฏิบัติธรรมจนถึงที่สุดแล้วเขาจะอยู่กับแบบเก่าๆ เงินๆ

แต่ถ้าตายไปพร้อมใจดวงนั้นพร้อมไปกับขั้นเหมือนกัน พร้อมกับความรู้สึกมันเป็น เวทนา โทมนัส โสมนัสของใจมันจะมีสิ่งนั้นไปกับดวงใจดวงนั้น หมุนไปในวัฏฏะ สิ่งที่ยึดหมุนไปในวัฏฏะนั้นเพราะเขาไม่มีโอกาส เพราะเขาตายจากชีวิตนี้ไป แต่เรายังมีโอกาสอยู่ แล้วต้องการโอกาสด้วย สิ่งที่เป็นโอกาสของเรา เราจะได้ประพฤติกฎปฏิบัติของเราเพื่อให้ถึงต้นธรรม

ถ้าถึงต้นธรรมขึ้นมา มันจะถึงกลางหัวใจ จะลอกปอกออกจากธาตุขั้นเข้าไป หดสั้นเข้าไป วิปัสสนาเข้าป็นนี้จะหดสั้นเข้าไป หดสั้นเข้าไปจนกว่ามันจะขาดเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป ถึงที่สุดแล้วมันจะเป็นดวงใจเฉยๆ สิ่งที่เป็นดวงใจ เห็นไหม ดวงใจดวงนี้คือดวงอวิชชา สิ่งที่ยึดอวิชชาที่มันหมุนออกมา แต่ในเมื่อหมุนออกมา หมุนออกมาพร้อมกับความยึดมั่นถือมั่น หมุนออกมาพร้อมกับหาเหยื่อ เหยื่อของมันคืออาหารของมันไง อาหารของมันคือทำให้เราหลง ทำให้เราไม่เข้าใจ ถ้าไม่เข้าใจเราก็ดึงสิ่งนั้นไป แล้วนี่คือกิเลส

สิ่งที่เราจะต่อสู้ เราต่อสู้กับสิ่งนี้ สิ่งที่ไม่รู้ตามสภาวะตามความเป็นจริง สิ่งที่ไม่รู้จักธาตุขั้น ธาตุกับขั้นเขาอยู่กันโดยธรรมชาติของเขา เพราะกิเลส ความไม่รู้ สิ่งที่ไม่รู้ถึงได้ยึดว่าขั้นเป็นของเรา ยึดว่ากายนี้เป็นของเรา ปลดปล่อยกายทิฐิเข้ามาแล้ว นั่นกายส่วนหนึ่ง แต่ถ้าพิจารณาซ้ำเข้าไปนี้จับกายขึ้นมาอีก มันจะเป็นสภาวะที่ว่ามันจะเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ มันจะ

ปล่อยสภาวะสิ่งนั้น มันทำลายตรงนั้นจนจิตนี้ไม่มีที่อยู่ ใจนี้จะหาที่พักไม่ได้ มันปล่อยวางเข้ามา มันก็จะแว้งแว้งๆ ซ้ำอยู่อย่างนั้น ใช้ปัญญาซ้ำ ซ้ำไปๆ จนถึงที่สุด

จนถึงที่สุดของมัน มันจะขาดออกจากกัน สิ่งที่ขาดออกจากกันนั้นมันจะปล่อยวางระหว่างกายกับจิต เห็นไหม กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส มันจะปล่อยวางตามสัจจะของมัน กายเป็นกาย จิตเป็นจิต โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง ปล่อยวาง แว้งแว้ง มีความสุขมหาศาล ลอยไปอยู่เป็นหลายวันเลย จิตนี้มันจะลอยไป การเคลื่อนไหวของเราจะเบาตัวเบากาย เบาไปหมด สิ่งนี้เบาไปหมด พร้อมกับความรู้จริงนะ เบาไปหมดพร้อมกับความขาดออกไปจากใจ ป้างจัดตั้งรู้จำเพาะใจดวงนั้น นี่คือนิยามของธรรมมันถึงจะเป็นว่าใจปล่อยวางเข้ามา มันจะเข้าถึงนะ

กึ่งก้านสาขาเราตัดเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป นี่ปล่อยวาง พิจารณาจิตก็เหมือนกัน การพิจารณาจิตมันจะพิจารณาเป็นขั้นเหมือนกัน ขั้นนี้หมุนเวียนออกไป ขั้นนี้เกาะเกี่ยวออกไป มันทิ้งแล้วจะไม่มีคุณค่าเลย สิ่งที่ไม่มีความค่า สิ่งที่ยึดมันถือมัน สิ่งที่มีคุณค่าของเรา เพราะเราคิดว่าเป็นของของเรา สิ่งนี้เป็นของของเรา สิ่งนี้เป็นเรา เราถึงยึดมัน แต่พอพิจารณาไปแล้ว สิ่งนี้เป็นไตรลักษณ์ สิ่งนี้เป็นอนิจจัง สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เกิดดับโดยธรรมชาติของมัน จิตมันพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนมันปล่อยวาง ขาดเหมือนกัน เวลาขาดนี้ขาดเหมือนกัน นี่ถึงเป็นสัจจะ

อริยสัจจะ เห็นไหม ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เวลามันรวมตัวขึ้นมาแล้วมันปล่อยวาง จะเข้าใจตามความเป็นจริงว่าจิตนี้มันรอดพ้นออกมาจากอริยสัจได้อย่างไร มันปล่อยวางสิ่งนั้นเข้ามา ด้วยปัญญาญาณ

ปัญญาเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ถึงเริ่มต้นมรรค เห็นไหม เป็นความคำริชอบ ต้องมีความคำริ ความเห็นชอบก่อน ความคำริชอบ ความเห็นชอบ แต่ถ้าไม่มีสัมมาสมาธิ ไม่มีการงานชอบ ปัญญาคำริชอบ ชอบ เห็นไหม เราชอบของเรา เราว่าเป็นความคำริชอบ แต่มันเป็นชอบของกิเลส เพราะเราล้มลุกคลุกคลานวิปัสสนาของเราไป เราทำของเราไปโดยความคำริชอบ เราพอใจของเรา ความคำริชอบอันนั้นก็ผิด กำลังของเราก็ไม่ชอบ ความชอบของกิเลสมันมีอยู่ มันถึงไม่มีมัชฌิมาปฏิปทา

ถ้าความชอบของมันเกิดขึ้นมา มันจะมัชฌิมาปฏิปทา แล้วมันจะสัมปยุต มันจะเห็นมรรคสามัคคีเป็นสภาวะแบบใด มันจะตื่นตื่นกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้เป็น

ขั้นตอน เป็นวรรคเป็นตอนว่า มรรคสามัคคีแล้วมันรวมตัวของมันไป มันคลายตัวออกมา จิตมันจะเว้งเว้างออกมา มันเห็นตามความเป็นจริงหมดเลย แล้วตื่นตื่นกับธรรมอันนั้นเลย

นี่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อยู่ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ธรรมอันนี้ เพราะเราเป็นสาวกะสาวกผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ไม่มีความสามารถที่จะเป็นสยัมภู ตรัสรู้ด้วยตนเอง เป็นไปไม่ได้ แต่ในการเชื่อ ในความศรัทธา เพราะเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงมีวันนี้ ถึงมีการประพุดิปฏิบัตินี้ ถึงได้มีปัญญาที่เกิดขึ้นมานี้ ปัญญาที่เกิดขึ้นมานี้เป็นปัจจัยตั้ง เกิดขึ้นมาพร้อมกับปัจจุบันธรรมนี้ วนกลับเข้ามาทำลายจิตออกมา เว้งเว้างราบเป็นหน้ากลอง ปล่อยวางเข้ามาเลย ดิสดภาวะแบบนั้น สุขมาก สุขจนทำให้ติดได้ ผู้ที่ประพุดิปฏิบัติจะติดมาก จะติดสิ่งนี้ แต่ถ้าอยู่ใกล้ครูอาจารย์ อยู่ใกล้ธรรมะ เห็นไหม ฟังธรรม มรรค ๔ ผล ๔ เป็นการเตือนตนตลอดไปแล้วจะต้องทำต่อไป

ความสุขนี้เสวยไปแล้วก็คลายตัวออกมา สิ่งที่คลายตัวออกมามีความสุขอันนี้เป็นปัจจัยตั้ง เป็นสิ่งที่ตายตัว ใจดวงนี้เป็นอกุปปธรรม ตายตัวอยู่อย่างนั้น จะไม่ใช่ปุณฺณ ไม่ใช่ต้นของกิเลส ล้วนๆ มันเป็นต้นธรรมส่วนหนึ่ง กับกิเลสที่เป็นอวิชชาอยู่ในหัวใจส่วนหนึ่ง แต่มันก็อาศัยอยู่ด้วยกัน

สิ่งที่อาศัยอยู่ด้วยกันเพราะมันเป็นธรรมชาติสิ่งนี้ เห็นไหม สภาวะธรรมชาตินี้คือสิ่งที่มีอยู่ โดยธรรมชาติ มีอยู่แล้วโดยดั้งเดิม แต่เราไม่สนใจกันเอง เราไปสนใจกับสภาวะทฤษฎีธรรมชาติ ในสูตรทฤษฎีต่างๆ ที่มันเป็นคุณสมบัติกับโลกเขา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมา เห็นไหม วิทยาศาสตร์ สิ่งต่างๆ เป็นคุณสมบัติกับโลกเขา แต่วิทยาศาสตร์ทางจิต สิ่งที่เกิดดับ มีเหตุมีปัจจัยทำให้สิ่งนี้เกิดขึ้นมา แล้วยึดติดขึ้นมา สภาวะตามความเป็นจริงมีอยู่โดยดั้งเดิม แล้วเราพิสูจน์ของเราขึ้นมา เราเห็นของเราขึ้นมาเป็นธรรมของเราขึ้นมาในหัวใจ

ธรรมในหัวใจ สภาวะธรรมที่เหนือธรรมชาติเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา มันเป็นสิ่งที่ยึดตัว คงที่อยู่ในหัวใจ เพราะมันเป็นอกุปปะ มันเป็นสิ่งที่ว่าทำลายสิ่งที่ว่าเกิดความเกิดดับขึ้นมา มันจะเกิดดับในสภาวะอย่างนี้ รู้ทันหมดเลย แต่สิ่งที่เหนือกว่า สิ่งที่เกิดดับละเอียดกว่า เราไม่รู้ เพราะเรายังไม่เจอน้ำมัน สิ่งที่เรายังไม่เจอน้ำมันเพราะเราไม่ได้ขุดคุ้ยหากิเลส เราเพลินกับความรูสึกอันนี้ เพลินกับความสุขของเราในหัวใจ

มันจะเพลินมาก มีความสุขของใจนะ เพลินไปอยู่อย่างนั้น เข้าใจว่าเป็นธรรมๆ แต่ไม่รู้เลยว่าเบื้องหลังกิเลสอวิชชามันหวัระเหาะอยู่นะว่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติคนนี้ทำไมโง่อยู่ในอำนาจของเรา มันจะหวัระเหาะ แต่เราว่าเราคิดว่าเราฉลาดกว่ามัน เห็นไหม ฉลาดกว่ามันเพราะอะไร เพราะเราไม่ก้าวเดิน เราไม่คืบคลานเข้าไปหาไปเผชิญกับความจริง

ถ้าเราคืบคลานไปหาเผชิญกับความจริงว่า สิ่งที่เราคิดว่าความสุขมันคืออะไร? สิ่งที่เราได้รับความสุขนั้นมันคือตัวหัวใจ สิ่งที่เราใจจับได้นี้มันย้อนกลับขึ้นไป เอ๊ะ! นี่ก็อวาสวะ นี่ก็อพยพอันหนึ่งเหมือนกัน นี่คือการกระทบสิ่งหนึ่ง สิ่งที่ไม่กระทบอยู่นั้นมันไม่ว่างจริง ถ้ามันว่างจริงมันต้องไม่มีสิ่งที่กระทบ เห็นไหม สิ่งกระทบ สิ่งที่เกี่ยวข้องไม่มีเลย มันถึงจะเป็นความว่างถูกต้องของพระนิพพาน แต่อันนี้เป็นความว่างที่มีผู้รู้สึก ผู้ที่มีความรู้สึก ผู้ที่รับรู้สิ่งนี้มันมีอยู่ ถึงจับสิ่งนี้ย้อนกลับ เห็นไหม พอย้อนกลับขึ้นไปจะเห็นนะ เห็นกามราคะ เห็นความเป็นอสุภะ

สิ่งที่เป็นอสุภะฝังอยู่ที่ใจ นี้อสุภะอสุภะฝังอยู่ที่ใจมหาศาล เป็นความสกปรกโสภณของใจ เพราะใจมันเป็นสิ่งนี้มันถึงเกาะเกี่ยว แต่ถ้าไม่เห็นนี้มันจะเป็นความสะอาด เป็นความประณีตอยู่ในหัวใจ หลอกใจดวงนั้นให้อยู่ในอำนาจของมัน แต่ถ้ามีสภาวะธรรมเห็นนะ เรามีธรรมของจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราสร้างขึ้นมาเป็นพลังงานของเรา มันเป็นพลังงานของเรา เราถึงย้อนกลับเข้าไปได้ พลังงานนี้ทวนกระแส ถ้าไม่มีพลังงานตัวนี้ มันจะทวนกระแสเข้าไปจับอาการของใจอันนี้ไม่ได้เลย อันนี้เป็นอาการอันละเอียดที่เกิดขึ้นๆ อยู่ในหัวใจเท่านั้น มันมีอาการอันละเอียดเพราะมันหลบสภาวะธรรมอันนี้เพื่อจะให้มันมีอำนาจใจ ถ้ามันมีอำนาจอยู่ที่นี่ มันจะทำให้เราหลงไปอยู่อย่างนั้น

สภาวะธรรมมันต้องใคร่ครวญ สภาวะธรรมอันหนึ่งเป็นสภาวะธรรมที่เป็นผล สภาวะธรรมที่เป็นเหตุ เหตุในการมรรค ๔ ผล ๔ ในอนาคามิมรรค สิ่งที่เป็นอนาคามิมรรคนี้จะเข้าไปจับสภาวะสิ่งนั้นเพื่อให้มรรคนี้ ขึ้นของปัญญาออกแสวงหาใจ ถ้าจับสิ่งนี้ได้ ปัญญาจะก้าวเดินได้ เพราะมันเป็นงานชอบ สิ่งที่ว่าด้วยความคำริชอบ ความเพียรชอบ งานมันไม่สมควรกับมัน

งาน ในเมื่อปล่อยวางกิเลสออกมาเป็นขั้นหนึ่งจนกายกับจิตแยกออกจากกัน อันนั้นเป็นผลงานแล้ว แต่เป็นผลงานส่วนหยาบ แต่ผลงานส่วนละเอียด ในเมื่อเราจับงานชอบไม่ได้ มรรคส่วนละเอียดมันถึงไม่เดินตัว ถ้ามรรคส่วนละเอียดมันเดินตัว เพราะเราจับงานชอบได้ งานชอบคืองานอสุภะอสุภะ

ความรู้ที่ว่างๆ นั้นมันมีความติดข้องของใจ ใจนี้ติดข้องกับความว่างนั้น สิ่งที่เป็นความว่างนั้นเป็นอารมณ์ของใจนั้น สิ่งที้อารมณ์ของใจนั้น ใจนั้นก็มีความติดข้องของมัน ถ้ามีความติดข้องนี้คือการดำรงชีวิตของกิเลสที่อยู่ในหัวใจของสัตว์โลก มันดำรงชีวิตของมัน แต่เราไม่เข้าใจความดำรงชีวิตในหัวใจของสัตว์โลกที่ต้องให้เราอยู่ในอำนาจของเขาเลย เราต้องใช้ชีวิตไป ถ้าเราเพลิดเพลินไป เราหลงใหลไป เราดับขันธไป ลมหายใจขาดไป นี่มันยังต้องไปเกิด เกิดบนสวรรค์ มันจะเกิดขนาดไหนมันก็เป็นเพราะไม่ทำลายกามภพ สิ่งที่เป็นสวรรค์ เห็นไหม แต่ถ้าทำลายกามภพ ทำลายสิ่งนี้แล้ว มันจะไม่เกิดสิ่งนั้นเลย

แต่ถ้าจะทำลายสิ่งนั้นต้องมีปัญญา ต้องมีสติสัมปชัญญะใคร่ครวญ ไม่หลงไปในอำนาจของกิเลส นี่จับต้องสิ่งนี้ถึงเป็นงานชอบ ถ้างานชอบเกิดขึ้น เห็นไหม อนาคามีมรรค สิ่งที่เป็นอนาคามีมรรค มรรคอันละเอียดที่จะทำลายความหลงผิดของใจ เพราะใจนี้เป็นกามราคะ เสพสมด้วยมันเองมันถึงยึดมันถือมันแล้วยึดมันถือมันออกมา ออกไปทำลายข้างนอก ออกไปเกาะเกี่ยวข้างนอก ออกไปเพราะอะไร เพราะมันไม่สมความตั้งใจของเขา

สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับไปเป็นธรรมดา สิ่งที่เป็นสิ่งธรรมดาอยู่แล้วมันต้องแปรสภาพอยู่ตลอดเวลา แล้วจะมีสิ่งใดคงที่ไว้ใจดวงนี้มันพอใจละ ใจดวงนี้มันจับต้องสิ่งใดแล้วมันจะพอใจสิ่งนั้น แล้วสิ่งที่มันจับต้องอยู่นั้นมันก็ต้องแปรสภาพเป็นธรรมดา สิ่งที่แปรสภาพเป็นธรรมดา ถึงมันจับอยู่นั้นมันก็ไม่สมความปรารถนาของมันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เพราะมันเป็นเรื่องของวิชาหลอกลวงใจดวงนั้น

ใจดวงนั้นที่ปกคลุมอยู่ ยึดมันถือมันความเห็นของตัวเองอยู่นั้นก็ไม่สมความหมายของตัวเอง ไม่สมกับความต้องการของตัวเอง ไม่สมกับความจริง มันจะไม่จริง มันจะหลอกลวง มันถึงเป็นกิเลสใจ มันเป็นความหลอกลวง เป็นความล่อลวงตมต้นให้ใจดวงนั้นยึดมันถือมันอยู่ตรงนั้น ปัญญาจับสิ่งนี้ได้แล้วย้อนกลับ

เห็นไหม ใช้ปัญญาย้อนกลับว่าสิ่งนี้เป็นอสุภะ ความเป็นอสุภะนี้มันเป็นอนิจจัง มันเป็นไตรลักษณ์ มันเป็นความไม่สวยงามโดยธรรมชาติ เราอาศัยสิ่งนี้เป็นเครื่องอยู่ชั่วชีวิตนี้เท่านั้น ร่างกายกับจิตใจนี้จะอยู่ชั่วชีวิตนี้แล้วเราต้องตายไป สิ่งนี้เป็นความสกปรกอยู่แล้วโดยธรรมชาติของมัน แต่เพราะความที่โลกเขามีวิวัฒนาการของเขาตลอดไป เขาถึงมีเครื่องบำรุงบำเรอเพื่อจะให้มันสะอาดใจ สิ่งทีสะอาดก็สะอาดในเพราะสิ่งที่โลกเขาบำรุงบำเรอเท่านั้น มัน

ไม่ใช่สะอาดเพราะตัวมันเอง ตัวมันเองเป็นความสะอาดไปไม่ได้ แต่เป็นการอาศัยกันชั่วคราว เป็นความวิวัฒนาการของโลก เป็นไปตามสภาวะแบบนั้นเท่านั้น แล้วเราจะไปเชื่อโลกหรือ ในเมื่อโลกนี้มันเป็นสิ่งที่เป็นที่อยู่ เป็นทรงขงสัตว์

โลกนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์ สัตว์นี้ต้องอยู่ในโลกนี้แล้วก็ใช้ชีวิตในโลกนี้เหมือนกับสัตว์ตัวหนึ่งที่ต้องใช้ชีวิตไปเหมือนกัน แล้วเราจะใช้ชีวิตแบบนั้นมันเป็นไปได้อย่างไร ในเมื่อมันเป็นไปได้ เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเพื่อจะพ้นออกไปจากโลก เราถึงใช้ชีวิตของเราโดยการประพฤติพรหมจรรย์ เห็นไหม สิ่งทีประพฤติพรหมจรรย์ ให้มันสะอาดจากหัวใจ ถ้าหัวใจมันสะอาด สิ่งทีมันสกปรกมันก็สกปรกไปตามสภาวะของมัน ถ้าใจมันสะอาด มันจะปล่อยให้เห็นโทษสิ่งนั้น แล้วมันจะเริ่มปล่อยวาง

สิ่งที่ปล่อยวาง เพราะมีปัญหา สิ่งทีมันคิดมันจินตนาการอยู่นี้คือปัญญานูณ ปัญญานูณเกิดขึ้นมาจากการฝึกฝน คนเราไม่ถ่อมมือถ่อมเท้าอยู่ตลอดไปหรอก ไม่จนตรอกตลอดไป ถ้าเราบอกว่าเราไม่มีปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นกับเราไม่ได้ เราจับสิ่งใดไม่ได้แล้วไม่มีปัญญาเลย เพราะเราไม่ได้ฝึกฝน เราไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ เราขอมงานกับสิ่งนั้น แต่ถ้าเราไม่ขอมงาน เรามีความฝึกฝน เรามีการใช้ปัญญาของเรา ปัญญาเกิดขึ้นจากการฝึกฝน

การทีเราแผ่ถอยกรุณา นี่มันแพ้นั้นมา แพ้เพื่อจะชนะ แพ้เพื่อจะต่อสู้ ไม่ใช่แพ้เพื่อจะแพ้นั้นมันแพ้นั่นเอง เพราะกิเลสเรื่องของการมาราคะนี้เป็นสิ่งที่รุนแรงมาก สัตว์โลกติดอยู่อย่างนี้ โลกนี้ติดอยู่กับมัน เพราะอันนี้เป็นหลัก ไม่ใช่หัวใจ ตัวหัวใจคือตัวจิตปฏิสนธิจิต แต่ตัวนี้คือตัวหลัก ตัวหลักคือตัวทำให้ใจนี้เกาะเกี่ยวไป ในเมื่อมันเป็นตัวหลัก มันถึงมีกำลัง สิ่งทีมีกำลังแล้วเราจะต่อสู้ทีมีกำลังเหนือเราละ

กำลังของเราจากการประพฤติปฏิบัติขึ้นมาให้มันสงบของใจ เรายังต้องต่อสู้เพื่อจะให้มันสงบตัวลงมา แล้วเราเข้าไปเผชิญหน้ากับศัตรูแล้ว เราเข้าไปเผชิญหน้าเพราะเราปล่อยวางธาตุปล่อยวางขันธมาเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา จนจับการมาราคะได้ สิ่งนี้เป็นการมาราคะ แล้วมันเป็นหลักในการยึดติดของโลก เป็นแกนของโลกทียึดติดให้ใจดวงนี้เกาะเกี่ยวไปกับมัน สิ่งทีเกาะเกี่ยวไปกับมันนี้ มันหมุนให้เราพลิกซ้ายพลิกขวาเสียท่ามาตลอด

จะต้องเสียท่ากับกิเลสไปก่อน เพราะกิเลสนี้เป็นของทียึดดวงใจอยู่ มันเกิด ไม่ใช่เกิดมาเฉพาะชาตินี้ละ มันเกิดมาหลายภพหลายชาติ สิ่งทีมันเกิดมาหลายภพหลายชาติ มันอาศัยของมัน

จนเป็นปู่เป็นตาอยู่ในหัวใจ เป็นปู่เป็นตาในหัวใจของเรานะ ยึดมันถึมันสิ่งนี้ แล้วเราจะทำลาย เหมือนกับชีวิตเรานี้มีแค่ ๑๐ ๒๐ ปี ๓๐ ปีแล้วแต่อายุ สิ่งที่มีอายุนี้ ก็กับ การต่อสู้กับสิ่งที่ไม่มีการไม่มีกาลไม่มีเวลา มันจะต่อสู้กันได้อย่างไร ในเมื่อปัญญานี้มีขึ้นมา กำลังใจเราจะเกิด กำลังใจเกิดขึ้นมา เราก็ต้องต่อสู้ จะแพ้ชนะนั้นเป็นเพราะอายุขัย การต่อสู้กัน แต่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ชนะกิเลสมาตลอด

กิเลสกลัวธรรม ถ้ากลัวตามความเป็นจริงของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ กลัวคุณงามความดีของใจ กลัวความจริงจังของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ความจริงอันนี้มันเกิดขึ้นมา จริงจนกว่าจะต่อสู้ล้มลุกคลุกคลานขนาดไหนก็สู้ ปัญญามันแยกแยะ แยกว่าสิ่งนี้เป็นอนิจจัง สิ่งนี้เป็นความหลอกลวงของใจ ถ้าใจเห็นความหลอกลวงขึ้นมาแล้วความจริงอยู่ไหน ความจริง ขอคุณความจริง ถ้าขอคุณความจริงนี้มันจะพลิกแพลงให้เราดู วิปัสสนาสู่จะพลิกแพลง เป็นอสุภะเยิ้มออกไป เประสภาพออกไป ไหลเลื่อนออกไป นั่นนะมันเห็นแล้วมันจะสลดสังเวช จนใจมันสลดสังเวช มันปล่อย มันปล่อยนะ ปล่อยบ่อยครั้งเข้า

แกนของใจ เป็นปู่เป็นตามาไม่มีอายุขัย มันปล่อยก็ปล่อยเพื่อจะหลบเลี่ยง ใจ หลบเลี่ยงให้เราเห็นสภาวะผิด ปล่อยขึ้นมาแล้วเราก็เข้าใจว่าอันนี้เป็นธรรมๆ ปล่อยทีไรเราก็กว้างทุกที มันก็มีความสุข มีความเว้งว่างตลอดไป มันไม่ถึงที่สุด เพราะสิ่งนี้ปล่อยเพื่อจะหลบ กิเลสมันหลอกอย่างนั้นนะ มันไม่ใช่ปล่อยเพื่อจะขาดหอรอก มันปล่อยเพราะกำลังของปัญญาเกิด ธรรมในหัวใจมันเจริญขึ้นมา เจริญรุ่งเรืองในหัวใจจนถึงที่สุด วิปัสสนาเข้าไป มันจะปล่อยขนาดไหนเดี๋ยวมันก็เกิดอีก เข้าแล้วเข้าแล้ว พิจารณาเข้าตามงานของเรา เพราะเราจับงานของเราได้ ถ้าเราจับงานของเราไม่ได้ เราจะพลาดพลั้งไป เราจะผลอไปทำงานที่อื่น ถ้าเราทำงานที่อื่น เราจะไม่ไ้ผล เพราะกิเลสมันอยู่ที่ใจ นี่ต้นธรรมอยู่ตรงนี้ ต้นธรรมอยู่ที่ใจ เราถึงต้องใช้เรื่องของใจ นี่เป็นเรื่องของงานอันละเอียด

งานอันละเอียดคืองานของปัญญาญาณนะ เรื่องการคัมการกิน ความเป็นอยู่นั้นจะไม่สนใจ จะสนใจเรื่องของปัญญา ให้ปัญญามันก้าวเดิน ใจมันจะเปิดโล่งเพื่อปัญญา มันจะสนใจแต่การวิปัสสนา การใคร่ครวญ จนเพลินไปกับงานนะ นี่ปัญญาของน้ำปามันจะไหลไปขนาดนั้น ยับยั้งไว้ไม่อยู่ จนกว่าต้องพยายามกำหนดพุทโธๆ เพื่อยับยั้งใจให้ใจมีกำลัง

ถ้าใจไม่มีกำลัง คนมีปัญหา แต่ถ้าเป็นคนไข้ คนไม่มีแรง มันก็ฟันกิเลสไม่ขาดหรอก มันต้องใช้กำลังของเราขึ้นมา มันถึงต้องยับยั้งกัน ปัญญาในการใคร่ครวญขนาดนี้มันเกิดเปิดเปิงไปตามอำนาจของมัน แล้วมันก็ละล้าละลังไปอย่างนั้น จนถึงที่สุดนะ เหมือนกับภavanaไม่เป็นนะ มันหมุนเวียนออกไปขนาดนั้น จนต้องใช้ความตั้งใจของมันย้อนกลับเข้ามาพุทโธๆ ให้อยู่เพื่อเกิดกำลัง ถ้าเกิดกำลังขึ้นมาใช้ปัญญาอีกทีหนึ่งมันก็ปล่อย มันก็ปล่อย ปล่อยอยู่อย่างนี้ พลิกเพลงการใคร่ครวญกับการระคองต้องทำขนาดนั้น สิ่งที่เป็นการระคองฝังอยู่ที่ใจ

ความที่จะพ้นออกจากกิเลส ความที่จะฆ่ากิเลส จะตัดแปลงตนขึ้นมา มันต้องใช้ปัญญาดูตลอดไป ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญกิเลส สัมมาสมาธินี้ส่งเสริมให้ใจนี้มีพลังงานขึ้นมาเท่านั้น แต่ถ้าไม่มีสัมมาสมาธิ ปัญญาอย่างนี้ก็เกิดขึ้นมาได้ มันถึงต้องใช้ปัญญา ไม่ใช่กำหนดผ่านกันเฉยๆ กำหนดให้มันผ่านไปๆ มันเป็นนิมิต มันเป็นความผ่านไป นั่นนะ ต้นไม้ ผลไม้หล่นมาจากต้น บางผลไม้ก็เน่า บางผลไม้ก็เสีย ผลไม้บางลูกก็อ่อน มันตกมาแล้วมันไม่เข้าโคนต้น เราพยายามกลิ้งตัวเราเข้าโคนต้น เราไม่ไปไกลต้น ปัญญาของเราเกิดอย่างนี้ แล้วมันจะกลิ้งตัวเราเองเข้าโคนต้น คือเข้าสู่โคนของใจ เข้าไปตรงโคนของกิเลสที่กิเลสมันอยู่ตรงไหน เข้าไปทำลายกันตรงนั้น ไม่ใช่ให้กิเลสมันหลอก เวลาความคิดเห็นต่างๆ ขึ้นมา แล้วก็หมุนออกไปๆ มันเหมือนกับความเห็นของเรา เหมือนผลไม้ตกจากต้นแล้วก็กลิ้งห่างจากต้นไป ความห่างออกไปมันจะเป็นธรรมใหม่

มันจะเป็นธรรม ธรรมอยู่ที่ใจ กิเลสมันอยู่ที่ใจ นี่มันต้องย้อนกลับเข้ามาตลอด ย้อนกลับเข้ามาที่โคนของใจ ย้อนกลับเข้ามาด้วยการใช้ปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นมามันจะเข้าใจ เข้าใจเพราะมันเห็นสภาวะความปล่อยวาง ทำอยู่อย่างนั้น ผิดนี้ผิดบ่อยครั้งเข้า มันจะมีความผิบบ่อย มันจะปล่อยวางแว้งว้างแล้วเข้าใจว่าเป็นอย่างนั้น พลาดไปหนหนึ่งแล้วตั้งต้นใหม่ พลาดไปหนหนึ่งแล้วตั้งต้นใหม่ จะต้องตั้งต้นใหม่ เพราะงานอื่นไม่ใช่งานฆ่ากิเลส

งานการฆ่ากิเลสคือการชำระใจนี้อย่างเดียว ต้องย้อนกลับมาทำลายกันตรงนี้ ตรงที่ว่า มันเกิดความรู้สึกตรงไหน สิ่งที่เราารู้สึกว่าว่าง สิ่งที่เราารู้สึกว่าความเกาะเกี่ยวในใจ ทำลายตรงนั้น นั่นคือตัวขั้น นั่นคือตัวขั้นอันละเอียด นั่นคือตัวขั้นของกามราคะ เป็นสัญญาความซับซ้อนของใจ ไม่พอใจก็เป็นปฏิฆะ ถ้ามีความพอใจก็เป็นกามราคะ สิ่งที่เป็นกามราคะกับเป็นความปฏิฆะของใจ ติดอยู่ตรงนี้ พิจารณาจนมันปล่อยวาง ทำลายใจของเราะเบิดครืนขึ้นมาจากใจ หลุดออกไปนะ กามราคะ ปฏิฆะ ภายนี้หลุดออกไป ใจนี้เป็นอิสระล้วนๆ เลย พ้นออกไปจากกามราคะ รู้ขึ้นมา

จากใจ วิปัสสนาขึ้นมาจนปัญญาไคร่ครวญขึ้นมาเป็นสัมปยุตเข้ามาจนเห็นแล้วมันปล่อยวาง วางหมดเลยนะ มีความสุขมหาศาล สุขในหัวใจ นี่ก็ต้นของกิเลส

สิ่งที่ปล่อยวางมานี้คือตัวของใจ ใจปล่อยขั้นทั้งหมด ขั้นอย่างหยาบ ขั้นอย่างกลาง ขั้นอย่างละเอียด ปล่อยวางเข้ามาจนถึงตัวของมันเอง ตัวนี้ถึงเห็นสภาวะ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติถึงเข้าใจธรรม เห็นสภาวะตามความเป็นจริงว่าสิ่งนี้คือตัวปฏิสนธิจิต จิตตัวนี้คือตัวอวิชชา จิตถึงไม่ใช่ขั้น ขั้นถึงไม่ใช่จิต มันเป็นสิ่งที่อยู่ด้วยกันโดยธรรมชาติ สภาวะของมนุษย์ สภาวะของเทวดา มีขั้นกับจิตนี้เป็นสภาวะส่วนหนึ่ง สภาวะของพรหมนี้เป็นจิตล้วนๆ เป็นจิตหนึ่งเดียว เพราะจิตเป็นสมาธิ นั่นเป็นขั้น สภาวะที่เกิดขึ้นมา

นี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อเห็นสภาวะความเป็นจริง จิตมันปล่อยวางเข้ามาหมดแล้ว เวียงว่างหมด แล้วไม่เข้าใจ นี่ก็ตัวต้นของกิเลสเลย ถ้าจะเข้าถึงต้นของธรรม ต้องพยายามไคร่ครวญความผ่องใส จิตนี้เศร้าหมอง จิตนี้ผ่องใส มันจะเศร้าหมองผ่องใส เพราะความว่างอันนี้มันต้องใช้สติรักษาไว้ เพราะมันจะไม่ว่าง เพราะมันเป็นตัว

ยาพิษ สิ่งที่เป็นยาพิษ ถึงจะมีน้อยมันก็เป็นยาพิษ มันจะต้องซึมซาบออกไปทำลายสิ่งต่างๆ ยาพิษนี้ก็คือตัวอวิชชา เห็นไหม ตัวอวิชชาคือตัวใจล้วนๆ มันเป็นอนุสัย มันนอนเนื่องไปในขั้น สิ่งทีนอนเนื่องไปในขั้นมันเหมือนกับยาพิษมันนอนเนื่องไป มันจะแสดงความผ่องใส มีความเศร้าหมอง ความผ่องใสเท่านั้น แล้วต้องรักษาไว้ เพราะมันเป็นยาพิษ มันคือตัวอวิชชา นี่ก็ตัวจิตปฏิสนธิใจ

ถึงว่า วิญญาณของเรา วิญญาณรับรู้นี้ วิญญาณของปุถุชน วิญญาณต่างๆ นี่มันเป็นวิญญาณกระทบต่างหาก มันเป็นวิญญาณในขั้น ไม่ใช่ตัวเกิด มันเป็นวิญญาณเกิดแล้วได้สถานภาพนั้นต่างหาก แต่ตัวเกิดคือตัวนี้ ฉะนั้น ตัวนี้ตัวเกิด มันถึงปล่อยจากสัญญาทั้งหมดเข้ามา มันถึงระลึกอดีตชาติไม่ได้ใจ เข้าไปถึงตรงนี้ คั่นตรงนี้ จะเห็นหมดเลยว่า อดีตชาติ บุญเพนิวาสานุสสติญาณ จะก่อกำเนิดก็สะสมอยู่ที่จิตตรงนี้ ตรงนี้เป็นตัวสะสมสิ่งที่เป็นอดีตชาติ เป็นจิตที่จุติปาตญาณ จะไปเกิดก็เกิดตรงนี้ แล้วก็หลงตรงนี้ นี่ดับตรงนี้เกิดบนพรหม บนพรหม ๕ ชั้น แล้วจะสุกไปข้างหน้า แต่ถ้าจะทำลายมัน จะต้องใช้ย้อนกลับ เห็นไหม ถึงว่า ต้องเข้าถึงพลังงานนี้จะส่งกลับเป็นพลังงานที่มหัศจรรย์ที่สุด พลังงานที่มหัศจรรย์ เพราะเป็นพลังงานย้อนกลับ ถึงเป็นอรหัตตมรรค

สิ่งที่เป็นอรหัตตมรรคนี้ สติกับสมาธิ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ สิ่งที่เป็นโสดาปัตติมรรค เห็นไหม สติกับสมาธิส่วนหนึ่ง สิ่งที่เป็นสกิทาคามิมรรค สติสมาธิมากขึ้นมา สิ่งที่เป็นอนาคามิมรรค สติสมาธินี้จะ ๕๐ เปอร์เซนต์ คือว่า มหาสติ มหาปัญญา แต่ตรงนี้ต้องครบ ๑๐๐ หมด ต้องครบ ๑๐๐ หมดถึงเป็นอรหัตตมรรค เห็นไหม

มรรค ๔ ผล ๔ มรรคหยาบ สติปัญญาจะหยาบ มรรคละเอียดเข้าไป สติปัญญาจะละเอียดเข้าไป แต่มรรคสิ่งนี้จะละเอียดสุดๆ จะต้องพยายามใคร่ครวญ ถึงเป็นพลังงานที่โลกนี้ไม่มี พลังงานที่โลก ถ้าใครเคยเห็นตรงนี้จะเข้าใจสภาวะธรรม จะไม่เคยมีใครเห็นตรงนี้ พลังงานนี้ถึงเป็นพลังงานของใจที่จะต้องย้อนกลับ ถ้าย้อนกลับเข้าไป นั่นคือจับตัวของจิตได้ นั่นคือตัวของต้นกิเลส แล้วก็จะทำลายตรงนี้ ถ้าไม่ทำลายตรงนี้จะใช้ปัญญาใคร่ครวญ จะหมุนออกมา จะหยาบออกมาถ้าไม่มีครูอาจารย์คอยแนะนำ ถ้ามีครูอาจารย์แนะนำ ต้องย้อนกลับ จะต้องทำลายกันตรงจุดนั้น สิ่งที่ทำลายกันจุดนั้นต้องให้จิตหมุนกลับเข้าไปตรงจุดนั้นแล้วทำลายกันตรงนั้น

การทำลายด้วยความเคยชินหรือความมีประสบการณ์ของเรา ไม่ได้ สิ่งที่มีประสบการณ์ของเรานั้นมันเป็นเรื่องของขั้น เรื่องของจิตที่ทำลายกัน มันเป็นระหว่างคู่ต่อสู้ทำลายกัน นักมวยต่อสู้กัน แต่ขณะตรงนี้นั้นเป็นเหมือนกับกรรมการใด นักมวยไม่มี นักมวยนั้นล้มไปแล้วเหลือกรรมการอยู่บนเวทีคนเดียว กรรมการที่อยู่บนเวทีคนเดียวต้องทำลายตัวกรรมการเอง ปัญญาอย่างนี้ถึงเป็นปัญญาอย่างอันละเอียดสุดใจ

ตัวที่นักมวยต่อสู้กันมานั้นเป็นการต่อสู้กันระหว่างขั้นกับจิตที่ต่อสู้กัน ระหว่างธรรมกับกิเลสต่อสู้กันมาตลอดแล้วมันปล่อยวาง ปัญญาอย่างนี้ถึงไม่ใช่ปัญญาอย่างหยาบ มันเป็นปัญญาอย่างละเอียด เป็นการซึมซับไปในส่วนของปัญญาญาณอันนั้น มันจะซึมซับเข้าไปในหัวใจ แล้วพลิกคว่ำฟ้าคว่ำดินจบสิ้น ถึงจะเป็นต้นธรรม นี่คือนต้นธรรม

จากต้นกิเลส เห็นไหม มีหัวใจอยู่ แต่กิเลสปกคลุม นี่เป็นต้นของกิเลส แล้วก็เวียนตายเวียนเกิดไปในวัฏวนตามกระแสของโลก เกิดเป็นมนุษย์ก็อาศัยชีวิตนี้ ก็ให้มันขับไล่ขับถ่ายในชีวิตนี้ ให้ชีวิตนี้มีความทุกข์มาตลอดไป แต่เวลาเป็นต้นของธรรมตั้งแต่วินาทีที่พลิกแล้ว จิตดวงนี้ขาดออกไป ทำลายตัวมันเอง เห็นไหม ทำลายขั้นมาตลอดแล้ว จะต้องทำลายตัวมันเอง

แม้แต่ตัวเองที่ว่าเป็นความว่าง ไม่มี แต่เดิมเราปล่อยขั้น ปล่อยขั้นมาแต่ละขั้นเราจะมี ความว่าง เว้งว่างมาตลอด แต่ถึงตรงที่สุดแล้ว ไม่มีสมมุติพูดได้ ไม่มี ความว่าง สิ่งที่เป็นเราเป็นเขา

เป็นอะไร ไม่มีทั้งหมด ตัวคนที่ทำลาย ตัวตนของจิตตัวสุดท้าย เห็นใหม่ ว่าตัวตนทำลาย สักกายทิฏฐิแล้ว ตัวตนไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ไม่ใช่มีตัวตน ต้องเข้าใจ

อันนั้นเป็นตัวตนอย่างหยาบๆ ตัวตนของร่างกาย แต่ตัวตนของใจที่ทำลายหมดสิ้นไปแล้ว ทำลายขาดออกไปหมดสิ้นเลย นี่ก็คือคันธรรม คันธรรมในหัวใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ คันธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นต้นหนึ่ง เพราะใจดวงหนึ่งก็เป็นความรู้สึกอันหนึ่ง สิ่งทีารู้สึกอันหนึ่งก็เป็นคุณธรรมอันหนึ่งในหัวใจดวงนั้น หัวใจของครูบาอาจารย์ หัวใจของพระอริยสาวกต่างๆ ก็เป็นคันธรรมของแต่ละคันธรรม เพราะอะไร เพราะใจดวงนั้นเป็นอิสรภาพ ใจดวงนั้นจะไม่เวียนไป เป็นจักรวาลของใจดวงนั่นเอง

ในวิภูวนนี้ กามภพ รูปภพ อรูปภพ นี่เป็นวิภูวน แต่จิตดวงนี้ครอบคลุมทั้งหมด ในจักรวาลของโลก จักรวาลต่างๆ นี่ นี่เป็นแค่จักรวาลสมมุติเท่านั้น แต่ในกามภพ อรูปภพนั้นมันเป็นเรื่องของนามธรรม เพราะจิตดวงนี้มันก็เวียนตายเวียนเกิดตามสภาวะแบบนั้น แล้วมันทำลายสิ่งต่างๆ หมด นั่นคือตัวคันธรรม เห็นไหม สภาวะธรรมอันนั้นถึงมหัศจรรย์มาก ผู้ที่ผ่านพ้นจากกิเลสไปแล้วถึงเป็นคันธรรมที่มหัศจรรย์

ตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมมาตลอด พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ กราบธรรมมาตลอด เพราะใจดวงนั้นพ้นออกไปจากกิเลส เห็นสภาวะตามความเป็นจริง แล้วมาเป็นคันธรรมของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติสมควรแก่ธรรม ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ธรรมนั้นจะอยู่ในหัวใจดวงนั้น จะเป็นคันธรรมของใจดวงนั้น เอวัง